

ЗА ДЕЙСТВЕН ХУМАНИЗЪМ В ГРАЖДАНСКАТА ПОЕЗИЯ

Младен Исаев

Българската гражданска поезия има сравнително дълга и славна традиция. Тя почва от началото на националното ни възраждане и продължава до наши дни. Най-ярките творби на поезията ни от Христо Ботев до днес носят ярко граждански характер.

Разбира се, всяка епоха има свои особености, свои проблеми. Едни са били проблемите от времето на Ботев и Вазов, други са проблемите, които вълнуват нашите съвременници.

След Октомврийската революция нашата гражданска поезия отбеляза стремителен възход. В творчеството на такива колоси на поезията ни като Христо Смирненски, Гео Милев, поетите от 30-те години с най-яръкия представител — нашият национален герой Никола Вапцаров, намират ярък израз големите вълнения, мисли и мечти на народа ни. Нашата революционна поезия от двадесетте и тридесетте години с най-добрите си постижения беше гражданска лирика в най-хубавия, бих казал, в най-благородния смисъл на това понятие. Социалистическият хуманизъм беше душата на тази поезия.

След победата на социалистическата революция у нас, чийто четвъртвековен юбилей чувства сега целият наш народ, на мястото на така наречените два потока в националната ни литература започна да се налага единното течение — социалистическото. Поетите с различни идейно-естетически концепции започнаха да възпяват делото на победилата революция, бликащия народен ентузиазъм, свободата, бъдещето. . . Появиха се искрени, вълнуващи лирически творби с високо гражданско звучене. И все пак, според мене, твърде малко са поетическите творби от ония години, които биха могли да издържат строгата проверка на времето и твърде много са злободневните, лишените от дълбочина и художествена яркост стихотворения.

Особено в края на четиридесетте и началото на петдесетте години почти всички наши поети се поддадоха на всеобщата инерция; пишеха за големите проблеми на своето време, а в повечето случаи се получаваха творби схематични, декларативни, нестоплени от вътрешен лирически огън. И въпреки това, каквито и лъкатушения, каквито и слабости да има поезията ни от оня период, с най-добрите си постижения тя си остана гражданска в най-хубавия смисъл на тази дума.

Историческите събития от 1956 година — XX конгрес на КПСС и Априлския пленум на Българската комунистическа партия — създадоха благодатен климат за разцвет на цялата духовна култура в нашата страна. Поетите от всички поколения се почувстваха окрилени за големи дела, заговориха с пълен глас, всеки съобразно особеностите на своя талант. За нашата гражданска поезия последните 10—15 години се оказаха особено благотворни. Прозвучаха млади поетически гласове — различни, с оригинални лирически багри, с неподправено гражданско чувство. Тук не бих могъл да не спомена имената на такива поети от средното и най-младото поколение като Веселин Ханчев, Георги Джагаров, Павел Матев, Валери Петров, Божидар Божилов, Димитър Методиев, Лиляна Стефанова, Пеньо Пенев, Иван Давидков, Владимир Башев, Любомир Левчев, Петър Караангов, Анастас Стоянов и редица още по-млади. Най-хубавите техни творби са наситени с живо гражданско вълнение, с ясна и оригинална поетическа мисъл, със свежа, неповторима образност.

Когато говорим за значителните постижения на нашата гражданска поезия от последните едно-две десетилетия, трябва особено да подчертаем създаденото от големите наши поети от по-старото поколение: Людмил Стоянов, Елисавета Багряна, Никола Фурнаджиев, Ламар, Дора Габе и други. Те са високо уважаваните ветерани на поезията ни.

За съжаление нашата литературна критика не е оценила по достойнство действителните постижения на гражданската ни поезия от по-далечното и по-близко минало. Читателите по-вярно и по-добре оценяха истинските ценности в областта на гражданската ни поезия. Такива творби се радват на вниманието на широки читателски кръгове у нас.

Не би следвало да се премълчават обаче и някои обезпокоителни тенденции в развитието на съвременната ни поезия. Забелязват се известни по-малки или по-големи отклонения от оная линия на гражданственост, завещана ни от класиците и от революционните поети на миналото.

Имам предвид редица творби, особено на млади автори, в които гражданските въълнения са заменени с дребни лични изживявания, безстрастни умувания, претендиращи за интелектуализъм, с определено бягство от големите проблеми на времето. Разбира се, това са изолирани прояви и не те определят основното направление на съвременната ни поезия.

Когато говорим за гражданска поезия, би трябвало по-ясно да си определим съдържанието на това понятие. Някои влагат в него по-широк, други по-тесен смисъл. Някои са склонни да приемат, че всяка значителна поетическа творба, дори и с най-интимно съдържание, е по същество гражданска. Други твърдят, че интимната лирическа творба е свършено изолирана от гражданското въълнение. Струва ми се, че и едното, и другото схващане не изразява действителната същност на поезията.

Съществува гражданска тема, съществува гражданска поезия, в която са изпълнени големите мисли и чувства, големите въълнения на гражданина в дадено време. В такава поезия творецът влага и най-съкровените си изживявания, понякога — най-интимните си чувства. Наред с тази поезия съществува и определено лична, интимна лирика, в която липсват големите обществени въълнения, но се чувства диханието на времето, в което е сътворена. Следователно съществуват самостоятелно и г р а ж д а н с к а, и и н т и м н а поезия с определени свои особености. Но абсолютна граница между тях не съществува. Случва се една лирическа творба на лична тема, в която се чувства атмосферата на дадено време, да има по-голям обществен резонанс от друга творба на гражданска тема, лишена от тази атмосфера.

Силата и яркостта на поетическия талант заедно със светогледа на автора са главните условия за дълговечността на една лирическа творба. А когато този талант се постави в служба на големите цели на епохата, на историята, тогава се получава оная гражданска поезия, която живее през вековете.

Ние носим най-жизнения, най-оптимистичния идеал на века — комунизма. Но идеалът сам по себе си още не е поезия. Той се превръща в поезия, когато мине през творческата лаборатория на един ярък, неповторим поетически талант и кристализира в образи. Словото, поетическото слово, цветисто, н е п о в т о р и м о, е решаващото средство в изграждането на една поетическа творба. Големите идеи изискват и съответни богати изразни средства.

Гражданската тема повече от всяка друга се нуждае от най-богата художествена защита, за да има широк обществен резонанс.

Тази проста истина нашите съвременни поети от различните поколения вече добре разбират и всеки според силата на таланта си се стреми да постигне максимално онова, което може.

В новия период от развитието на съвременната поезия ние скъсахме с много ограничени схващания за поезията. Сега ние по-добре от всякога разбираме колко сложни, богати, драматични са изживяванията на нашите съвременници. Те изискват съответни художествени средства, за да бъдат изразени. С примитивни средства не може да се изрази цялото това духовно богатство на съвременните хора.

В този ред на мисли бих си позволил да спомена нещо и за своя творчески път.

Аз работя в полето на българската поезия цели четири десетилетия. Непосредственото ми участие в българското революционно движение за мене беше великолепна школа, която извънредно ми помогна в творческата работа.

Някога като млад поет аз се учех на високо художествено майсторство от класиците на българската поезия — Ботев, Вазов, Яворов, Дебелянов, Смирненски. . . По същото време мои учители в поезията станаха великите руски поети Пушкин, Лермонтов, Тютчев, а от нашия век — Блок, Есенин, Багрицки, Светлов, Тихонов. . . Руската класическа и съветска поезия за мене стана пример и вдъхновение. Идеите на Ленин, така страстно отстоявани от Максим Горки, аз възприех чрез образите на руските съветски поети. Неотдавна на български език в мой превод излезе сборник „Избрани стихотворения и поеми“ от Александър Блок. Аз се прекланям пред гения на Блок. А над всички съветски писатели аз виждам огромната обаятелна фигура на Максим Горки, чието страстно и правдиво слово винаги ме е вдъхновявало.

Наскоро аз дадох за печат нов стихотворен сборник със заглавие „Висина“. Посвещавам го на 25-годишнината на нашата социалистическа революция.

Основното в новия ми стихотворен сборник е патриотичната тема, която мене винаги дълбоко ме е вълнувала. Има размисли на нашия съвременник за съдбата на света, за тревогата пред тъмните сили на разрушението, които заплашват нашия мирен свят; има възторг пред всичко, което нашият народ е сътворил през този четвърт век с цената на големи усилия; има и редица стихотворения, посветени на красотата на нашата земя, на нашата природа, на всичко, което ни е родно и скъпо.